

De businesscase voor veiligheid en gezondheid op het werk: kosten- batenanalyses van maatregelen in kleine en middelgrote ondernemingen

Samenvatting

Auteurs:

Dr. Antonis Targoutzidis, Dr. Theoni Koukoulaki - ELINYAE, Griekenland

Dr. Ellen Schmitz-Felten, Klaus Kuhl - Kooperationsstelle Hamburg

Karen M. Oude Hengel, Evelien Rijken - TNO, Nederland

Karla van den Broek - Prevent, België

Dr. Ruth Klüser - IFA DGUV - Duitsland

Projectmanagement

Dietmar Elsler, Xabier Irastorza, Europees Agenschap voor gezondheid en veiligheid op het werk (EU-OSHA)

Europe Direct is een dienst die u helpt antwoorden te vinden op al uw vragen over de Europese Unie.

Gratis telefoonnummer (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Sommige providers van mobiele-telefoniediensten geven geen toegang tot 00 800-nummers of brengen hier kosten voor in rekening.

Meer informatie over de Europese Unie is te vinden op internet (<http://europa.eu>).

Bibliografische gegevens zijn te vinden aan het einde van deze publicatie.

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2014

© Europees Agenschap voor veiligheid en gezondheid op het werk, 2014

Vermenigvuldiging is toegestaan, mits hierbij de bron wordt vermeld.

Het midden- en kleinbedrijf (mkb) wordt wel de ruggengraat van de Europese economie genoemd, omdat het 67% van de werkgelegenheid voor zijn rekening neemt. Tegelijkertijd is het echter ook verantwoordelijk voor 82% van de arbeidsongevallen. Algemeen wordt erkend dat veiligheid en gezondheid op het werk (VGW) in het mkb een aantal specifieke problemen kent.

Uit de relevante statistieken blijkt dat kleinere bedrijven met grotere risico's te kampen hebben. Niet alleen lopen kleine en middelgrote ondernemingen een onevenredig grote kans op ongevallen of ziekte van hun werknemers, zij zijn ook nog eens kwetsbaarder voor de nadelige financiële gevolgen wanneer zij de veiligheid en gezondheid op het werk niet in acht nemen (zo is het bijvoorbeeld waarschijnlijker dat een klein bedrijf zwaar wordt getroffen wanneer een werknemer niet kan werken omdat hij moet herstellen van een arbeidsongeval). Veel verbeteringen op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk kunnen tegen lage kosten worden doorgevoerd, maar soms zijn mkb-bedrijven niet in staat VGW-beleid te financieren (omdat zij minder toegang hebben tot kapitaal dan grotere ondernemingen en niet van schaalvoordelen profiteren) of ten uitvoer te leggen (vanwege een verscheidenheid aan organisatorische kenmerken, zoals een relatief informele managementstructuur of gebrek aan ervaring met VGW-incidenten). Ook overheden kampen met problemen bij het bevorderen van doeltreffend beleid op het gebied van VGW-beheer in het mkb, met name omdat het om zo veel bedrijven gaat en deze over het algemeen beperkte middelen hebben.

Maar hoewel bedrijven in het mkb meestal maar zeer beperkte middelen in VGW kunnen investeren, is uit onderzoek gebleken dat deze ondernemingen, wanneer ze eenmaal de relatie tussen VGW en productiviteit zien, in staat zijn het verband te leggen tussen VGW en economische prestaties. Het is dan ook van groot belang goede informatie te verstrekken over de manier waarop maatregelen niet alleen de veiligheid en gezondheid bevorderen, maar ook de kosten terugdringen. Dit verslag heeft ten doel heldere casestudy's te beschrijven die als eyeopeners kunnen dienen voor mkb-bedrijven, doordat ze hen bewuster maken van de voordelen van VGW op ondernemingsniveau en hen helpen hun perceptie van VGW te veranderen, zodat zij dit niet meer beschouwen als een kostenpost maar als een investering die hen voordeel oplevert.

Deze studie bestond uit twee hoofdonderdelen: het beschrijven van casestudy's van VGW-maatregelen in de bestaande literatuur en het uitwerken van nieuwe casestudy's van VGW-initiatieven in Europese mkb-bedrijven. Er hebben zeven instellingen uit verschillende Europese landen aan meegewerkt.

Er zijn 91 bestaande casestudy's beschreven, waarvan 19 uit Europa. Daarnaast zijn 56 gevallen beschreven van ex ante schattingen van de kosten en baten van specifieke VGW-

maatregelen (allemaal in Europese landen) uit het benOSH-project over de kosten en baten van VGW¹, dat is gefinancierd door de Europese Commissie.

Enkele van de problemen bij de bestaande literatuur waren de schaarste aan studies van businesscases, met name uit Europa, die betrekking hebben op het mkb, en een gebrek aan vergelijkbaarheid als gevolg van het grote aantal uiteenlopende methodes dat wordt gebruikt om kosten en baten te berekenen.

De 13 nieuwe casestudy's van VGW-gerelateerde maatregelen in Europese kleine en middelgrote ondernemingen die voor dit verslag zijn uitgewerkt, pakken deze problemen bij de hoorns. Voor iedere maatregel is een businesscase uitgewerkt waarbij alle kosten en baten zijn onderzocht, ongeacht of zij zuiver VGW-gerelateerd waren of niet. Dit is de beste aanpak als het erom gaat beslissingen te beoordelen die op ondernemingsniveau worden genomen, aangezien het besluit om een VGW-maatregel te nemen wordt genomen op basis van het totale effect op de onderneming en niet alleen op basis van de verbetering die de maatregel teweegbrengt op het gebied van veiligheid en gezondheid. Deze maatregelen zijn beschreven aan de hand van een gemeenschappelijk sjabloon en zijn beoordeeld aan de hand van een gemeenschappelijk rekenmodel met als uitkomst een geschatte terugverdienperiode. Tabel 1 hieronder bevat korte beschrijvingen van de casestudy's.

Tabel 1: In dit onderzoek ontwikkelde casestudy's

Casenummer	Sector	Korte beschrijving van de maatregel	Resultaten	Terugverdienperiode (jaren)
Case 1	Productie (metaal)	Aanschaf van persoonlijke luchtzuiverings- en -toevoersystemen, in samenwerking met werknemers	Productiviteitsverbetering dankzij verbeterde bescherming en ergonomie van nieuwe persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM)	1,00
Case 2	Productie (bakkerij)	Invoering van apparatuur om de concentratie van bloemdeeltjes in de lucht terug te dringen	Uitbanning van gevallen van bakkersastma	3,40
Case 3	Afvalbeheer	Training en verbeterde PBM's om ongevallen door struikelen en uitglijden te voorkomen	Vermindering van het aantal ongevallen (20%)	1,30

¹ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7416&langId=en>

Casenummer	Sector	Korte beschrijving van de maatregel	Resultaten	Terugverdienperiode (jaren)
Case 4	Bouw (vloerbedekkingen)	Training in juiste tiltechnieken, oefeningen met hefwerktuigen, geheugensteuntjes voor veilig tillen, stimuleringsmaatregelen (van de ziektekostenverzekering)	Verminderd aantal gevallen van rugpijn en van ziekteverzuim als gevolg van rugpijn	2,16
Case 5	Productie (bakkerij)	Training en instructies	Verminderd aantal ongevallen bij leveringen (67%)	<1,00
Case 6	Bouw (huizen)	Individuele bezoeken van een fysiotherapeut, een pauze-tool, training (in het leren opkomen voor jezelf)	Vermindering van het aantal spier- en skeletaandoeningen en daarmee samenhangend ziekteverzuim	<1,00
Case 7	Bouw (vensterruiten)	Het huren van apparatuur voor het hanteren van vensterruiten bij levering (voor kosten van de klant)	Geen ziekteverzuim meer door arbeidsongevallen en ziekte, verbeterde productiviteit	2,62
Case 8	Bouw (landbouw)	Invoering van apparatuur ter vermindering van fysieke belasting bij het verplaatsen van ladingen	Vermindering van het aantal gerelateerde incidenten, verbeterde kwaliteit van het werk	<1,00
Case 9	Landbouw (komkommers)	Invoering van apparatuur ter vermindering van fysieke belasting bij het verplaatsen van ladingen	Meer werknemers houden langer eenzelfde baan bij dezelfde werkgever, verbeterde productiviteit	>4,00
Case 10	Landbouw/bouw	Invoering van apparatuur om de risico's van ongevallen en fysieke belasting terug te dringen	Vermindering van de risico's van ongevallen en van fysieke belasting, verbetering van productiviteit	>4,00
Case 11	Bouw	Automatisering door verstrekking van apparatuur	Vermindering van de risico's van ongevallen en van fysieke belasting, verbetering van productiviteit	3,20

Casenummer	Sector	Korte beschrijving van de maatregel	Resultaten	Terugverdienperiode (jaren)
Case 12	Productie (voedsel)	Gebruik van hefapparatuur en een foliestretchmachine in de verpakkingsafdeling.	Vermindering van het aantal gevallen van rugpijn, verbeterde productiviteit en betrouwbaarheid	2,00
Case 13	Bouw (buizen, huizen)	Gebruik van een materiaallift, doorlopende training, initiatieven ter verhoging van het GVW-bewustzijn.	Productiviteitsverhoging tot 30%, verbeterde kwaliteit van werk en van arbeidsomstandigheden (lawaai, stof), minder ziekteverzuim	1,31

Van de 13 maatregelen waren er 11 die een positief rendement op investeringen boden in de onderzochte periode van vijf jaar. Bij nadere bestudering van een aantal van de onderzochte maatregelen wordt duidelijk dat VGW-initiatieven in het mkb niet alleen een aanzienlijke verbetering in de arbeidsomstandigheden teweeg kunnen brengen, maar ook zeer winstgevend kunnen zijn.

Een van de ondernemingen die een dergelijke maatregel nam, was Kwekerij de Lindenberg in Nederland, een komkommerkwekerij met drie vaste werknemers en seizoensarbeiders. Het plukken en verwerken van komkommers is zwaar werk. Voordat de maatregel werd genomen moesten werknemers zware dozen tillen en verplaatsen, werken in onhandige houdingen en repeterende bewegingen maken. De werknemers werden ouder en het bedrijf had uitbreidingsplannen, waarbij de oppervlakte van de kas met bijna de helft zou toenemen. De eigenaar van het bedrijf verwachtte dus dat zijn werknemers meer last zouden krijgen van spier- en skeletaandoeningen.

Om dit te voorkomen en de efficiëntie te vergroten ontwikkelde het bedrijf in nauwe samenwerking met een leverancier een nieuw systeem dat het plukken en verwerken van komkommers zou vergemakkelijken. Nadat concepten waren gemaakt en prototypes waren getest, werd een nieuw systeem ingevoerd, dat gebruik maakte van een ergonomische container. Het ziekteverzuim als gevolg van arbeidsgerelateerde spier- en skeletaandoeningen nam met 20% af. Het plukken gebeurde 15% efficiënter en het sorteren 5%. Ook de kwaliteit nam toe, aangezien minder komkommers tijdens de verwerking werden beschadigd. Er was een flinke investering gedaan in de nieuwe apparatuur, maar deze was in minder dan vier jaar terugverdiend, en bevorderde de groei van het bedrijf aanzienlijk.

Een andere casestudy laat zien hoe belangrijk werknemersparticipatie is voor een geslaagde VGW-maatregel. Statga, een Litouwse meubelfabrikant met zo'n 90 werknemers, kreeg

klachten van zijn werknemers, die vonden dat het ventilatiesysteem en de stofmaskers die werden gebruikt om hen te beschermen tegen stof, gassen en metaaldeeltjes, ondoeltreffend en oncomfortabel waren. Het management en de werknemers werkten samen aan een verbetering van de situatie, waarbij zij verschillende soorten beschermende systemen uitprobeerden alvorens te beslissen welke het best aan hun behoeften voldeed.

Het nieuwe systeem, dat bestond uit afzonderlijke luchtfilterings- en -toevoerapparaten, werd door de werknemers als een grote verbetering beschouwd, terwijl het vanuit economisch oogpunt geld bespaarde op reserveonderdelen, gereedschappen en accessoires, en het de productiviteit deed toenemen. Zelfs als je alleen de kosten van de oude beschermingsmiddelen vergelijkt met die van het nieuwe systeem, was de maatregel een financieel succes, die uitkomt op een besparing van € 450,64 per werknemer per jaar. Het heeft zichzelf in één jaar terugverdiend.

Hoewel bedrijven in het mkb niet alleen winstmotieven hebben bij het invoeren van verbeteringen in de veiligheid en gezondheid op het werk — de zorg voor hun werknemers, bescherming van hun reputatie en naleving van de wet zijn belangrijker factoren — is het wel bemoedigend te zien dat VGW-maatregelen in veel gevallen bijdragen aan het terugdringen van de kosten en het verhogen van de productiviteit.

Wat betreft de winstgevendheid van VGW-initiatieven worden enkele kwalitatieve resultaten van de nieuwe casestudy's in het verslag vermeld:

- Brede maatregelen lijken winstgevender dan maatregelen gericht op een specifiek probleem binnen de bedrijfssector.
- Maatregelen met werknemersparticipatie lijken winstgevender, ongeacht of in de economische evaluatie wordt gekeken naar productiviteitsvoordelen.
- In de meeste cases waren de ondernemingen in staat te schatten wat de baten waren in termen van verhoogde productiviteit. Verbeterde veiligheid en gezondheid leiden niet altijd tot verhoogde productiviteit, maar er wordt wel rekening mee gehouden bij een businesscase voor een GVW-maatregel.

Het feit dat met name brede maatregelen winstgevend lijken te zijn, houdt in dat bepaalde profijtelijke maatregelen, zoals automatisch palletiseren en het gebruik van apparatuur voor ladingoverslag, ruim toepasbaar zijn en in een verscheidenheid aan ondernemingen in veel verschillende sectoren kunnen worden geïmplementeerd.

Het Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk (EU-OSHA)

draagt ertoe bij dat Europa een veiligere, gezondere en productievere plaats wordt om te werken. Het Agentschap verricht onderzoek naar gezondheid en veiligheid en ontwikkelt en verspreidt hierover betrouwbare, evenwichtige en onpartijdige informatie. Daarnaast organiseert het Agentschap Europese bewustmakingscampagnes. Het Agentschap, dat in 1996 is opgericht door de Europese Unie en is gevestigd in Bilbao in Spanje, brengt vertegenwoordigers van de Europese Commissie, regeringen van de lidstaten, werkgevers- en werknemersorganisaties en vooraanstaande deskundigen uit elk van de lidstaten van de EU en daarbuiten bijeen.

Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk

Santiago de Compostela 12, 5de verdieping -
48003 Bilbao - Spanje
Tel. +34 944 358 400
Fax +34 944 358 401
E-mail: information@osha.europa.eu
<http://osha.europa.eu>

